

EVREII ÎN BUCOVINA (date statistice)

Constantin Ungureanu

La 1775 Imperiul Habsburgic obținea, fără lupte, anexarea unei însemnate părți a Moldovei de Sus, pe care mai târziu a numit-o Bucovina. Stăpânirea habsburgică, pe parcursul a 144 de ani, a modificat substanțial structura etno-demografică a populației Bucovinei, stimulând pe diverse căi imigrarea și colonizarea străinilor în această provincie. Treptat, Bucovina a fost transformată într-un "conglomerat de popoare", în care locuiau reprezentanții ai aproape tuturor popoarelor din Imperiul Habsburgic (români, ruteni, huțuli, evrei, nemți, polonezi, maghiari, lipoveni, slovaci, armeni și țigani).

După anexare, un rol tot mai însemnat, au început să îl capete evreii, care obțineau o influență tot mai mare în viața economică a Bucovinei. În ciuda restricțiilor existente, ei reușeau să se stabilească în Bucovina, cu precădere în orașe și târguri, de unde puteau să obțină mai mult profit. La ultimul recensământ austriac, din anul 1910, în Bucovina locuiau peste 100.000 de evrei, ei constituind numeric a treia etnie din ținut, după ucrainenii și români.

Despre evrei s-au păstrat foarte multe documente și informații, care permit determinarea cu exactitate a numărului lor. În majoritatea recensămintelor, numărul evreilor era expus într-o rubrică aparte, de aceea se cunoaște precis nu numai numărul lor, dar și localitățile unde s-au stabilit. Pe parcursul întregii dominații austriece, evreii nu au fost recunoscuți ca naționalitate aparte, dar numărul lor poate fi întotdeauna determinat prin apartenența la religie.

Evreii erau răspândiți, în Bucovina, încă din timpul când acest teritoriu făcea parte din Principatul Moldova. Totuși, numărul lor a început să crească mai intens în preajma anexării ținutului de către Austria. Anii învolburai ai războiului ruso-turc (1768-1774), permiteau evreilor ca afacerile lor să fie în plină înflorire, ei nefiind urmăriți și pedepsiți pentru abuzurile făcute.

Recensământul lui Spleny a înregistrat în 1775, în Bucovina, 526 familii de evrei¹; totuși, numărul lor ar trebui considerat puțin mai mic, deoarece aceste date se referă și la localitățile, care după Convenția de la Balamutca, din 2 iulie 1776 au fost redade Moldovei. La mijlocul lunii decembrie 1776 a fost definitivată o conscripție a populației evreiești din Bucovina. Conform acestei conscripții, atunci, locuiau în Bucovina 650 familii sau 2 906 persoane (1 482 bărbați și 1 424 femei). Din acestea, 206 familii, care constau din 986 persoane (502 bărbați și 484 femei), erau așezate în Bucovina înainte de 1769; 298 familii constând din 1346 persoane (695 bărbați și 651 femei) au venit în Bucovina în timpul războiului ruso-turc; în sfârșit, 146 familii sau 574 persoane (285 bărbați și 289 femei) au venit în Bucovina după ocuparea acestui ținut de către Austria². Din aceste date, reiese, că în 1774, în Bucovina, locuiau 504 familii sau 2 332 evrei. Pentru comparație, în 1784, în Viena locuiau numai 230 familii evreiești³.

De asemenea, recensământul rus din 1774 i-a înregistrat pe evrei aparte. În urma analizei efectuate s-a constatat că locuiau atunci, în acest ținut, 475 familii sau circa 2 375 evrei (din care: la Cernăuți - 100 familii, la Suceava - 105 familii, la Vijnița - 71 familii, adică mai mult de jumătate din totalul evreilor locuiau în aceste localități). Cele mai multe familii evreiești se stabiliseră în ținutul Cernăuți: în total 353 familii. Chiar atunci, în majoritatea localităților acestui ținut, de regulă locuiau câte 1-2 familii de evrei. În același timp în ocolul Câmpulung

Rusesc a fost înregistrată numai o singură familie; în ocolul Câmpulung Moldovenesc - 12 familii, din care 10 familii în târgul Câmpulung, iar în ținutul Suceava au fost înregistrate 109 familii, dintre care 105 în târgul Suceava⁴. Iată cum se prezentau localitățile cu cei mai mulți evrei în 1774 și 1776 (conform conscripției din 1776)⁵:

Localitatea	1774				1776			
	familii	bărbați	femei	total	familii	bărbați	femei	total
Cernăuți (oraș)	104	228	240	468	112	243	252	495
Suceava (oraș)	50	108	95	203	55	115	103	218
Siret (oraș)	8	22	21	43	15	37	36	73
Vijnița	56	98	93	191	60	108	100	208
Sadagura	22	51	52	103	45	84	102	186
Câmpulung	9	21	25	46	9	21	25	46
Slobozia Băniliei	7	35	32	67	7	35	32	67
Vilaucea	10	23	23	46	13	29	30	59
Zastavna	2	8	9	17	7	17	16	33
Stănești de Sus	7	12	18	30	7	12	18	30
Ispas	5	9	12	21	6	10	14	24
Rohozna	3	5	8	13	7	10	12	22
Vășcăuți	2	6	4	10	3	8	7	15

În timp ce funcționarii austrieci, în primul deceniu al dominației austriece, sprijineau mărirea numerică a altor naționalități, ei au luat măsuri severe față de evrei și pe majoritatea i-au obligat să părăsească Bucovina. Cauza principală o găsim în faptul că în mâinile evreilor era concentrat preponderent comerțul, meșteșugăritul; ei au arendat multe localități și țărani trebuiau să lucreze pentru ei. Numai puțini evrei se ocupau cu agricultura și astfel, statul nu avea de la ei nici un profit. Deja, în 1776 s-a interzis boierilor și mazililor să primească evrei străini pe pământul lor.

Situația evreilor s-a îngreunat îndeosebi după ce generalul Enzenberg a devenit guvernator militar al Bucovinei. Evreilor li s-au impus noi impozite și amenzi și li s-a interzis arendarea pământului. Totuși, aceste interdicții nu au produs, inițial, efectul scontat, numărul evreilor fiind în continuă creștere. În conformitate cu numărul populației din anul 1780, din 26.062 familii, care se aflau atunci în Bucovina, 1 069 familii erau evreiești (cu 419 mai multe decât în 1776)⁶. În același an, în alte provincii ale imperiului, situația se prezenta astfel: în Silezia erau 812 familii; alte 398 de familii în Görz și Gradiska; 337 - în Austria Inferioară, 57 de familii în Tirol și 6 111, în alte provincii⁷.

La 30 mai 1781, administrația bucovineană a primit un rescript de la Consiliul Aulic de Război, în care se cerea, printre altele, ca evreii "străinii și nefolositori" să fie expulzați din ținut. În conformitate cu acest ordin, în iulie, s-a format o comisie sub președenția lui Enzenberg, care a hotărât ca evreii care se ocupau cu comerțul să fie concentrați în principalele localități, pentru a aduce venit statului și pentru a nu influența negativ populația. În sate urmau să rămână numai acei evrei, care doreau să se ocupe cu agricultura. În Bucovina, trebuia să rămână numai acei evrei care s-au stabilit în amintitul teritoriu, până la 1769, restul, cu excepția evreilor înstăriți, urmau să părăsească Bucovina⁸.

La 24 februarie 1782, Enzenberg a dat ordin, ca toți evreii străini săraci, care s-au stabilit după anul 1769, să fie expulzați din Bucovina. Pe parcursul lunilor martie și aprilie 1782, au fost obligate să emigreze 365 familii evreiești, care însumau 1 210 persoane (646 bărbați și 564 femei). Pe districte, numărul evreilor care au emigrat, se prezenta astfel⁹:

Ținutul Cernăuți**Ținutul Suceava**

Districutul	Familii	Total	Districutul	Familii	Total
Cernăuți (oraș)	30	108	Suceava	31	92
Cernăuți (rural)	17	53	Siret	18	61
Sadagura	42	151	Berhomet	15	63
Vijnița	19	61	Vicov	10	40
Prut	53	167	Mijloc	6	16
Nistru	66	218	Moldova	2	8
Ceremuș	41	131	Câmpulung Moldovenesc	8	20
Câmpulung Rus	7	21			

Însă, Consiliul Aulic de Război nu era mulțumit cu aceste rezultate și, printr-un rescript din 6 aprilie 1782, sublinia că ar trebui ca toți evreii așezați, după 1769 în Bucovina, să părăsească ținutul. Între timp, conform datelor oficiale, pentru anul 1782, și anunțate la Cernăuți la 14 mai 1783, locuiau atunci în Bucovina, pe lângă 26.766 familii creștine, încă 747 familii de evrei¹⁰. Ei constituiau 2,8% din totalul populației.

În primăvara anului 1783 s-a întocmit o statistică foarte exactă a evreilor. Conform rezultatelor acesteia (29 aprilie 1783), din 672 familii evreiești, 392 erau considerate de agricultori, 101 - de meșteșugari, 111 - de negustori, iar restul de 68 familii - alte ocupații¹¹. Evreii au încercat să se împotrivească acestor măsuri și au trimis o delegație la împărat, care atunci se afla în Transilvania. Dar efectul a fost supunerea lor la noi interdicții. Când împăratul Joseph II a sosit în Bucovina, printr-un ordin din 19 iunie 1783, el se exprima astfel, în privința evreilor: "Evreii trebuie sau să devină buni negustori și meșteșugari sau să se ocupe cu agricultura. În caz contrar, ei trebuie să plece din ținut"¹².

La 15 iulie 1783, Enzenberg a dat ordin ambilor directori de la Cernăuți și Suceava, ca acelor evrei, care au acceptat să se ocupe cu agricultura, să li se permită să rămână în sate și să li se asigure pământul necesar, restul evreilor, însă, începând cu 17 iulie, urmau să fie expulzați peste hotare. În urma acestor măsuri severe, până la sfârșitul anului 1785, numărul evreilor din Bucovina s-a micșorat la numai 175 familii. Ei mai constituiau doar circa 0,6% din totalul populației, care se ridica atunci la 29.102 familii¹³.

Treptat, însă, sosesc din nou în Bucovina mulți evrei, majoritatea din Galiția; ei au început să vină în Bucovina, deoarece impozitele de aici erau mai mici și Bucovina era scutită de serviciul militar. Deoarece majoritatea din ei se întorceau în case private, poliția, de multe ori, nu putea să afle de prezența lor. La 1 noiembrie 1786, se numărau în Bucovina, deja, 308 familii evreiești¹⁴.

După încorporarea Bucovinei la Galiția, în 1786, s-a mărit neconținut numărul evreilor. Dacă în perioada administrației militare, în urma măsurilor ce s-au luat, s-a limitat mult posibilitatea stabilirii evreilor în Bucovina; acum ei puteau mult mai ușor să pătrundă în acest ținut. Galiția și Bucovina constituiau o provincie unică, iar evreii, care se stabileau atunci în Bucovina, nu întâmpinau o împotrivire însemnată din partea administrației locale.

În 1788 locuiau în Bucovina deja 360 familii evreiești cu 2 126 persoane (1 173 bărbați și 953 femei). Dintre aceștia, 344 bărbați și 351 femei erau căsătoriți, 669 - copii până la 12 ani și 341 - copii peste 12 ani, 282 bărbați și 88 femei ca servitori și, în sfârșit, 51 săraci¹⁵. În funcție de averea lor, acești evrei erau împărțiți în patru categorii. Din 360 familii, 280 aparțineau primei clase, 26 clasei a II-a, 51 clasei a III-a, iar 3 familii erau considerate sărace¹⁶, adică, majoritatea evreilor bucovineni erau din familii înstărite.

În 1789, numărul total al familiilor în Bucovina era de 29.116 cu 146.524 locuitori¹⁷. Încă din perioada administrației militare s-au luat măsuri pentru ca evreii să fie concentrați în localitățile mai importante, iar în sate se permitea să locuiască numai evreilor, care se ocupau cu agricultura. La începutul administrației galițiene, evreii aveau două centre principale: la Cernăuți și Suceava. Comunități evreiești de la Cernăuți îi erau "racordați" evreii de la Vijnița și Sadagura, iar evreii de la Siret și Câmpulung Moldovenesc erau afiliați comunității de la Suceava. Totuși, un număr însemnat de evrei au reușit să rămână să trăiască la sate, deși ei nu se ocupau cu agricultura. Ei erau necesari proprietarilor moșilor, care cereau amânarea îndepărtării evreilor din sate. În 1791, în comunitatea evreiască de la Cernăuți și în filialele sale locuiau 355 familii, iar în comunitatea de la Suceava - 170 familii, în total 525 familii¹⁸. Numărul total al familiilor evreiești în 1791 era de 547¹⁹.

Conform statisticii oficiale, în 1800, au fost înregistrate deja, 692 familii evreiești, constituie, din 3478 persoane²⁰. În comparație cu anul 1786, în această perioadă numărul evreilor se mărise de mai mult de două ori. Această mărire a populației evreiești se afla în legătură strânsă cu situația evreilor din Galiția, unde impozitele, pe care ei trebuiau să le plătească, erau mai mari și mai apăsătoare. În Bucovina, dimpotrivă, până în anul 1811 a rămas în funcțiune vechiul sistem de impozite. Fiecare evreu din Bucovina trebuia să plătească anual 5 florini pentru pământ, 5 florini pentru lucru, 1 florin și 30 coroane - pentru locuință, 1 florin pentru fân (Heurelution), 8 coroane pentru servicii și 2 coroane pentru lemnul de foc, în total 12 florini și 40 coroane²¹.

La impozitele mai mari se adăuga și faptul că în Galiția, începând cu anul 1788, evreii erau nevoiți să practice serviciul militar. În Bucovina, însă, evreii, ca și populația creștină, până în 1830, au fost scutiți de serviciul militar²². Toate aceste împrejurări îi ademeneau pe evreii galițieni spre Bucovina, unde ei înșelau vigilența funcționarilor locali. Evreii pătrundeau ilegal în Bucovina și reușeau să se eschiveze de la conșcripțiile impuse.

La 5 iunie 1806 referentul Consiliului de stat (Referent des Staatsrates), Milscha von Bischau raporta că atunci locuiau în Bucovina 1 796 familii evreiești (6 044 persoane), dintre care 422 familii (1 592 locuitori) erau evrei care se așezaseră în Bucovina până la 1797, iar 1 374 familii sau 4 446 persoane care după acest an au sosit în Bucovina. Din 1 374 familii noi, 867 proveneau din Galiția, 487, din Turcia și Moldova, din Rusia - 7, din Boemia - 7 și 3 familii din Transilvania²³. Se pare, însă, că aceste date sunt exagerate deoarece statisticile oficiale de atunci consemnau un număr mai mic de evrei. Probabil că un număr mare de evrei se eschivau de la amintitele conșcripții ale populației, deoarece ei locuiau ilegal în Bucovina și se temeau să nu fie forțați să părăsească ținutul.

În mai 1807 s-a dat ordinul ca la 795 familii să se întoarcă în Galiția, 9 familii - în Boemia și 3 familii spre Ungaria²⁴. Este greu de apreciat veridicitatea acestei informații. Însă, conform statisticii oficiale, în 1808 locuiau în Bucovina 804 familii evreiești sau 3 781 persoane²⁵.

Populația evreiască a Bucovinei nu a fost influențată deloc de emigrarea masivă din anii 1814-1816. Astfel, în anul 1814, în Bucovina locuiau 229.195 persoane, dintre care 3 827 erau evrei²⁶. Până în anul 1816, populația Bucovinei s-a micșorat cu 28.453 persoane și constituia numai 200.742 locuitori, inclusiv 4 160 evrei²⁷. Până în anul 1826 numărul evreilor din Bucovina s-a mărit la 7 601 persoane²⁸, iar în 1830, când a fost introdus serviciul militar în Bucovina, numărul evreilor era de 7 726 persoane²⁹. Ei constituiau atunci 2,7% din totalul populației, care conform statisticilor oficiale, era de 282.668 locuitori³⁰.

Un călător anonim, care în 1818 călătorise prin Bucovina, scria următoarele: "Evreii, care în Bucovina sunt deja foarte numeroși, sunt așezați probabil aici tot așa de demult, ca și în Polonia; ei însă se ocupă aici tot așa de puțin ca și în alte provincii cu agricultura, ci se ocupă cu comerțul, arendează și cumpără moșii, înființează fabrici de sticlă și astfel se îmbogățesc"³¹.

Stöger M. într-un articol despre evreii bucovineni, descrie amănunțit îndeletnicirile acestora. Conform aprecierilor sale, în 1821, în Bucovina, 456 familii evreiești erau caracterizate ca negustori, care comercializau cereale (66 familii), piele (42 familii), vite și cai (33 familii), lemn (18 familii), făină și pâine (11 familii), diferite produse (11 familii), pânză (8 familii), smoală (5 familii), sticlă (5 familii), rachiu (4 familii), miere și ceară (2 familii), sare (2 familii), pește (1 familie), var (1 familie), vin (1 familie); 138 erau mici negustori, 30 - cumpărători, 10 - mici speculanți etc. Din 280 de meseriași, 122 produceau rachiu, 56 erau croitori, 27 - măcelari, 14 - brutari, 10 - fierari, 6 - sticlari, 2 erau ceasornicari, 1 - dulgher etc. În acest articol mai sunt menționate 21 familii, care aveau diferite ocupații și 57 familii ca servitori, funcționari, oameni de afaceri... În această listă amănunțită erau cuprinse, în total, 814 familii evreiești, indicându-se ocupația lor³². Însă, conform conscripției populației, numărul total al familiilor evreiești din Bucovina, în 1821, era de 1 117³³, adică, cu 303 mai mult decât cifra indicată mai sus. Din aceste informații se poate concluziona că un număr mare de evrei lucrau ilegal, eschivându-se de la plățirea regulată a impozitelor.

În arhivele de la Cernăuți s-au păstrat multe documente despre numărul corect al populației, în ani diferiți, pe localități, unde evreii sunt indicați separat. Aceasta permite evidențierea localităților în care evreii locuiau mai compact. Tabelul ce urmează oglindește dinamica creșterii numărului evreilor în orașe, târguri și satele în care erau mai numeroși.

Localitatea	1792	1798	1810	1816	1822	1842
Cernăuți	433	662	838	853	1190	2424
Sadagura	308	350	554	827	927	1729
Siret	341	347	388	517	820	1274
Suceava	268	282	425	369	702	1264
Vijnița	268	328	644	713	846	1042
Rădăuți	13	11	49	93	234	527
Rohozna	5	51	94	23	183	336
Boian	14	16	10	9	20	156
Vășcăuți		6	8		41	124
Câmpulung	36	47	33	47	51	123
Bănila Rus	32	35	25	20	73	93
SURSA	Arh. SRC F.1. inv. 1 dos. 861	fond I, Inv. 1, dos. 886	fond I inv. 1, dos. 2336	fond I inv. 4 dos. 656	fond I inv. 4 dos. 747	fond I inv. 1 dos. 8025

După cum se poate constata și din acest tabel, majoritatea covârșitoare a evreilor, locuiau în orașe și târguri. Astfel, în 1842, din totalul de 10.297 evrei, 8 383 sau circa 81,4% din totalul evreilor Bucovinei, locuiau în 3 orașe și 4 târguri³⁴.

Conform statisticii lui Hain J., în 1846, numărul evreilor în Bucovina era de 11.581³⁵, iar Czoernig K. aprecia numărul lor pentru anul 1850 la 11.856 persoane³⁶. Însă, conform documentelor de arhivă, reiese că în 1850, din totalul de 379.179 de locuitori ai Bucovinei, 14.618, erau evrei³⁷, ceea ce constituia 3,85% din totalul populației.

Populația evreiască a Bucovinei s-a mărit într-un ritm și mai rapid în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Recensămintele austriece oficiale din a doua jumătate a sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea permit aprecierea exactă a populației evreiești pe districte și localități. Începând cu anul 1880, recensămintele oficiale austriece au început să înregistreze populația după criteriul limbii de comunicare; de aceea populația evreiască poate fi depistată numai prin apartenența la religie.

În următoarele două tabele este indicată populația evreiască a Bucovinei pe districte:

31.X.1857 ³⁸			31.XII.1869 ³⁹			31.XII.1880 ⁴⁰			
Denumirea districtului	Total populație	Inc. evrei abs.	Evrei %	Total populație	Inc. evrei abs.	Evrei %	Total populație	Inc. evrei abs.	Evrei %
Cernăuți (o)	26345	4678	71,7	33884	9572	28,2	45600	14449	31,7
Cernăuți (r)	29619	215	0,7	31824	1117	3,5	35136	1345	3,8
Sadagura	37356	5781	15,5	42543	6871	16,1	45861	8402	18,3
Câmpulung	18877	407	2,2	35557	1665	4,7	27975	1785	6,4
V. Dornei	7475	21	0,3	35557	1665	4,7	10727	909	8,5
Coțmani	36849	912	2,5	34681	1884	5,4	37208	2718	7,3
Zastavna	38707	1441	3,7	41401	2570	6,2	43879	3504	8
Rădăuți	47823	1624	3,4	55229	3055	5,5	62118	4822	7,8
Solca	18928	-	-	18372	307	1,7	19292	400	2,1
Siret	31542	2896	9,2	46929	3738	8	49804	4592	9,2
Storojineț	36577	1771	4,8	37601	3761	10	42673	5124	12
Stănești	33811	2360	7	16743	1666	9,9	18671	2114	11,3
Suceava	37367	1887	5	47450	3256	6,9	52392	5404	10,3
G.Humor	21545	190	0,9	21573	1024	4,7	23818	1433	6
Vijnița	21713	5004	23	48177	7268	15,1	45152	9454	20,9
Putila	12386	-	-	48177	7268	15,1	11365	963	8,5
TOTAL	456920	29187	6,4	511964	47754	9,3	571671	67418	11,8

31.XII.1890 ⁴¹				31.XII.1900 ⁴²			31.XII.1910 ⁴³		
Denumirea districtului	Total populație	Inc. evrei abs	Evrei %	Total populație	Inc. evrei abs.	Evrei %	Total populație	Inc. evrei abs.	Evrei %
Cernăuți (oraș)	54171	17359	32	67622	21587	31,9	85458	28613	33,5
Cernăuți (rural)	39324	1733	4,4	42862	1747	4,1	44130	1401	3,2

Sadagura	51913	9089	17,5	56576	9572	16,9	59176	9513	16,1
Câmpulung	33669	3151	9,4	41282	4506	10,9	44583	4154	9,3
V. Dornei	12163	1479	12,2	14406	1935	13,4	14781	1925	13
Coțmani	40685	3540	8,7	43131	3897	9	45107	3839	8,5
Zastavna	49357	4434	9	51502	4777	9,3	51141	4189	8,2
Rădăuți	70643	6656	9,4	82152	8594	10,5	90635	9442	10,4
Solca	21911	629	2,9	25192	908	3,6	27521	949	3,4
Siret	54124	4996	9,2	60743	5192	8,5	65347	5112	7,8
Storojineț	50429	6562	13	57851	7758	13,4	69147	8558	12,4
Stănești	20212	2527	12,5	22249	2645	11,9			
Suceava	56554	5883	10,4	62447	6787	10,9	66408	6614	10
G. Humor	26696	1899	7,1	30549	2243	7,3	33721	2776	8,2
Vijnița	51991	11300	21,7	36671	8773	23,9	40834	8740	21,4
Putila	12749	1480	11,6	13614	1772	13	14628	1744	11,9
Vășcăuți				21346	3457	16,2	42252	5350	12,7
TOTAL	646591	82717	12,8	730195	96150	13,2	794869	102919	12,9

Tabelul de mai sus reflectă clar dinamica măririi populației evreiești din diferite zone ale Bucovinei în ultimii 50 de ani de dominație austriacă. În această perioadă numărul evreilor s-a mărit de la 29.187, la 102.919 persoane sau cu peste 250%. În același timp populația totală a ducatului a crescut cu circa 74% (de la 456.920 la 794.869 persoane). Evreii s-au răspândit treptat pe suprafața întregii Bucovine și chiar în districtele din sudul ținutului aceștia constituiau mai mult de 10% din populația totală.

În cele ce urmează, vom evidenția localitățile bucovinene în ordinea descrescândă a ponderii populației evreiești conform ultimului recensământ austriac din anul 1910⁴⁴.

denumirea localității	total populație	inc. evrei abs.	evrei %	denumirea localității	total populație	inc. evrei abs.	evrei %
Vijnița	5216	4317	82,8	Jucica Nouă	2961	539	18,2
Sadagura	4439	3410	76,8	Cabești	1035	188	18,2
Rohozna	4207	2279	54,2	Câmpulung	8726	1577	18,1
Noua Sulița	2104	962	45,7	Lencăuți C.	948	165	17,4
Ițcani (gară)	1674	683	40,8	Vasilău	1686	291	17,3
Siret	7815	3178	40,7	Vășcăuți	5749	961	16,7
Gura Humor	5257	2050	39	Mihova	3491	580	16,6
Suceava	11314	4200	37,1	Boian	7340	1181	16,1
Rădăuți	16604	5940	35,8	Bănila Rus	5010	800	16
Storojineț	10266	3453	33,6	Șipot Priv.	913	144	15,8
Cernăuți	85458	28613	33,5	Cărlibaba	927	146	15,7

Vijnița	1996	593	29,7	Lucavăț	5149	735	14,3
Sl. Banilei	1004	258	25,7	Rus Moldovița	3297	470	14,3
Putila	2027	509	25,1	Sadova	5123	713	13,9
Nepolocăuți	1479	349	23,6	Vilaucea	3760	522	13,9
V. Dornei	5431	1201	22,1	Costești	2540	353	13,9
Stănești Jos	3606	794	22	Berhomet	7296	1010	13,8
Zveneacin	1358	287	21,1	Cireș	1254	173	13,8
Seleatin	5995	1247	20,8	Lujeni	3363	452	13,4
Gura Putilei	931	190	20,4	Banila Mold.	6060	784	12,9
Ciudei	3167	585	18,5				

În trei localități din Bucovina, în orașele Vijnița și Sadagura și în satul Rohozna din vecinătatea Sadagurei, evreii constituiau mai mult de jumătate din populație. Dar și în majoritatea celorlalte orașe, la Siret, Gura Humorului, Suceava, Rădăuți, Storojineț și la Cernăuți, mai mult de 1/3 din locuitori erau evrei.

În Bucovina, peste 90% din evrei, se considerau vorbitori de limbă germană. Cultura și limba germană pătrunseseră adânc în toate sferile vieții, îndeosebi în centrele urbane, unde nemții și evreii constituiau majoritatea absolută a populației; dar și în majoritatea satelor românești sau ucrainene, evreii erau vorbitori de limbă germană. În același timp, în Galiția, aproape toți evreii vorbeau limba poloneză, iar în Ungaria - limba maghiară.

În tabelul de mai jos este expus numărul total al evreilor bucovineni, conform recensămintelor austriece din anii 1900 și 1910, după limba de comunicare⁴⁵:

Limba de comunicare	Total (1900)	% (1900)	Total (1910)	% (1910)
germana	91907	95,6	95706	93
ruteana	491	0,5	2102	2
poloneza	171	0,2	1177	1,1
româna	263	0,3	1024	1
maghiara	165	0,2		
altele	18		62	
Total evrei	96.150	100	102.919	100

Evreii din Bucovina au jucat un rol însemnat în viața economico-financiară a provinciei. Ei se așezau treptat, mai ales la orașe, ca proprietari de dughene și prăvălii, negustori și meseriași, arendași de moșii, cămătari, funcționari de diferite grade. Torouțiu I.E., prezintă două tabele cu statistici foarte edificatoare cu privire la negustorii și meseriașii din Bucovina, în 1912, pe districte. Aceștia sunt împărțiți în evrei, români și alte naționalități. În 1912, din totalul de 10312 negustori, 8 642 erau evrei (83,8%), 444 români (4,3%) și 1 226 - reprezentanții altor naționalități⁴⁶, iar din 9 322 meseriași - 5 091 erau evrei (54,6%), 737 români (7,9%) și 3 494 - alte etnii⁴⁷. Aceste cifre sunt foarte grăitoare și reflectă clar influența însemnată a evreilor în comerț și meșteșugărit. Elementul evreiesc predomină detașat în toate districtele Bucovinei, ei fiind recunoscuți prin aptitudinile lor excepționale în acest domeniu.

În domeniul învățământului se mărea neconținut ponderea elevilor evrei. Astfel, în anul de învățământ 1850/1851, la liceul nr. 1 de stat din Cernăuți, din numărul total al elevilor de 387 numai 24 erau evrei, iar în anul 1912/1913, la același liceu, din totalul de 1 006 elevi, deja 857 erau evrei⁴⁸.

În toamna anului 1875 a luat ființă, prin decret imperial, Universitatea din Cernăuți, a cărei menire era să constituie un puternic centru cultural și științific german, în estul imperiului. Treptat, ponderea studenților evrei de la Universitate avea să devină semnificativă. În primul an de funcționare al Universității din Cernăuți, numărul studenților era de 208, din care: 53 români, 51 evrei, 41 ruteni, 31 germani, 28 polonezi și 4 cehi⁴⁹. În anul de învățământ 1909/1910, studenții evrei reprezentau, la Universitatea din Cernăuți, 39,3%, la cea din Viena - 25,1%, la Lvov - 25%, la Praga (Universitatea germană) - 19,8% și la Universitatea cehă - 16%⁵⁰.

În concluzie, se poate aprecia că populația evreiască a avut un rol activ, însemnat, în viața economică și financiară, în special a orașelor din Bucovina. Evreii și-au adus un aport însemnat în dezvoltarea economică a Bucovinei în perioada dominației habsburgice, în largirea și diversificarea comerțului cu alte provincii austriece și cu țările străine.

Totodată, imigrarea masivă a evreilor în Bucovina, în special în centrele urbane, a contribuit, în mare parte, la înstrăinarea acestui ținut, fiind lezate interesele populației autohtone. Majoritatea evreilor bucovineni erau originari din Galiția și interesele naționale ale românilor bucovineni erau străine pentru ei. Nu poate fi neglijat rolul benefic al administrației austriece în dezvoltarea economică a orașelor bucovinene, care deveniseră adevărate centre de cultură și civilizație occidentală în estul Europei. Însă, nu poate fi trecut sub tăcere faptul că această dezvoltare s-a produs prin lezarea intereselor populației autohtone, că a fost înstrăinată populația centrelor urbane. Astfel, chiar și în zonele populate compact de către români, centrele districtuale erau înstrăinate, iar în orașe ca Gura Humorului, Rădăuți, Siret, Suceava, Cernăuți, Sadagura, Storojineț, vorbitorii de limbă germană (nemții și evreii) constituiau majoritatea absolută a populației acestor localități.

NOTE

1. J. Polek, *Ortschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775* în "Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum" (JBLM), 1/1893, p. 39.
2. *Geschichte der Juden in der Bukowina* (GJB), Tel-Aviv, 1958, p. 12.
3. E. Turczynski, *Geschichte der Bukowina in der Neuzeit*, Wiesbaden, 1993, p. 107.
4. *Moldova în epoca feudalismului* (MEF), vol. VII, Partea I, pp. 242-260, 336-353, 370-458.
5. GJB, p. 12.
6. J. Polek, *Statistik des Judenthums in der Bukowina*, în "Statistische Monatschrift" (SM), 15/1889, p. 251.
7. Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe, *Volkergruppen in der Bukowina*, Stuttgart 1971, p. 182-183; M. Iacobescu *Din istoria Bucovinei*, București, 1993, p. 167.
8. R. Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina*, Innsbruck, 1902, p. 162.
9. GJB, p. 17.
10. J. Polek, *Statistik...*, în SM, 15/1889, p. 253.
11. R. Kaindl, *op. cit.*, p. 163.
12. *Ibidem*, p. 164.
13. J. Polek, *op. cit.*, p. 253.
14. R. Kaindl, *op. cit.*, p. 165.
15. GJB, p. 27-28.
16. J. Polek, *op. cit.*, p. 254.

17. Arhiva de Stat din regiunea Cernăuți (Arh. SRC), fond 1, inv. 1, dosar 239.
18. J. Polek, *op. cit.*, p. 255.
19. Arh. SRC, fond 1, inv. 1, dosar 3582; GJB, p. 28.
20. Arh. SRC, fond 1, inv. 1, dosar 1106.
21. GJB, p. 23.
22. *Ibidem*, p. 23.
23. *Ibidem*, p. 30.
24. *Ibidem*, p. 30.
25. Arh. SRC, fond 1, inv. 1, dosar 2024.
26. *Vaterlandische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat* (VBOK), 1817, nr. 65, p. 257.
27. Arh. SRC, fond 1, inv. 4, dosar 656.
28. Stoger, *Notizen über die Bukowiner Judenschaft*, în "Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst", 1830, vol. 21, p. 382; M. Șafran, *Die inneren und kulturellen Verhältnisse in der Bukowina (1825-1861)*, Botoșani, 1939, p. 116.
29. J. Polek, *op. cit.*, p. 257.
30. J. Hain, *Handbuch der Statistik des österreichischen Kaiserstaates*, Wien 1852, vol. I, p. 189.
31. *Beschreibung einer Reise von Bistritz in Siebenburgen bis Lemberg im Jahre 1818*, în VBOK, 1819, nr. 84, p. 333.
32. M. Stoger, *op. cit.*, pp. 382-383.
33. *Ibidem*, p. 383.
34. Arh. SRC, fond 1, inv. 1, dosar 8025.
35. J. Hain, *op. cit.*, p. 240, 272.
36. K. Czernig, *Ethnographie der Oesterreichischen Monarchie*, Wien, 1857, vol. I, p. 80.
37. Arh. SRC, fond 3, inv. 1, dosar 68.
38. *Hauptbericht der Handels- und Gewerbekammer für das Herzogthum Bucovina...*, Czernowitz, 1862, p. 104-105.
39. *Hauptbericht und Statistik über das Herzogthum Bukowina für die Periode von Jahre 1862-1871*, Lemberg, 1872, p. 56-57.
40. *Special - Orts - Repertorium der Bukowina*, Wien, 1885, p. 26.
41. *Spezial - Ortsrepertorien der im österreichischen Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder*, Bd. 13, Bukowina, Wien, 1894, pp. 1-42.
42. *Gemeindelexikon der im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder*, Bd. 13, Bukowina, Wien, 1907, p. 100.
43. I. Torouțiu, *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, București, 1916, pp. 61-82.
44. *Ibidem*, pp. 61-82.
45. Wilhelm Hecke, *Volksvermehrung usw. in den nördlichen Ländern Österreichs*, în SM, 40/1914, p. 716; Leopold Waber, *Der zahlenmäßige Entwicklung der Völker Österreichs 1864-1910*, în SM, 41/1915, p. 616.
46. I. Torouțiu, *România și clasa de mijloc din Bucovina*, Cernăuți, 1912, p. 16.
47. *Ibidem*, p. 17.
48. Gv. Rotică, *Bucovina care s-a dus...*, p. 86; "Țara Fagilor", Cernăuți - Târgu-Mureș, 1992, p. 37.
49. N. Ciachir, *Din istoria Bucovinei (1775-1944)*, București, 1993, p. 62.
50. Gv. Rotică, *op. cit.*, p. 86; "Țara Fagilor", 1992, p. 38.

Summary

Considering the statistic dates, the author comments upon the immigration of the Jews in Bucovina, which happened in the habsburgic epoch. He points out the stages of development, and the causes which polarized the Jewish population. In the same time, he shows their occupations and their contribution to the economic and social life.